

Współczesna ul. Młynowa to jedna z najbardziej charakterystycznych ulic w Białymstoku na co wpływ ma kilka różnych czynników. Choć niewiele dziś pozostało z jej historycznego oblicza, reprezentuje ona ciekawy typ miejskiej arterii, ukształtowanej w wyniku spetryfikowania przebiegu lokalnej drogi poprzez intensywną urbanizację otaczających ją gruntów w 2 poł. XIX w. i na początku XX w.

Jej powstanie jest nieuchwytnie w źródłach historycznych, a jej istnienie poświadczono po raz pierwszy na mapie prowincji Prusy Nowowschodnie z lat 1795-1800 - widzimy tu dwie drogi rozwidlające się tuż za bramą suraską, z których jedna wiodła przez Słobodę do Suraza, druga zaś w kierunku wsi Starosielce i Bażantarni. Pierwsza z wymienionych to dzisiejsza ul. Mazowiecka, druga zaś - to interesująca nas ul. Młynowa.

Wraz z rozwojem przestrzennym i urbanistycznym Białegostoku obie drogi zaczęły odgrywać nie tylko znaczącą rolę komunikacyjną, ale wyznaczały też kierunki „rozlewania” się zabudowy mieszkaniowej, wznoszonej zarówno przez ludność sprowadzającą się do miasta w poszukiwaniu pracy i miejsca do życia, jak i dotychczasowych, zamożnych mieszczan szukających łatwego źródła dochodu płynącego ze spekulacji budowlanej oraz wynajmu mieszkań. Na to nakładała się działalność dotychczasowych właścicieli gruntów, najczęściej potomków dawnych mieszczan białostockich, którzy w tej części miasta posiadali odziedziczone zestawy pól ornych. W większości były to już wówczas nieużytki, które chętnie - głównie dla zysku - dzielono na mniejsze części i stopniowo wyprzedawano. W rezultacie dotychczasowe grunty orne i nieużytki zostały przekształcone w działki budowlane, szybko zabudowane różnorodnymi obiektami mieszkalnymi - niedużymi domami drewnianymi w typie wiejskim, murowanymi domami parterowymi oraz większymi domami czynszowymi (kamienicami) o dwóch lub nawet trzech kondygnacjach. Dodatkową cechą charakterystyczną kwartałów w tej części miasta było silne przeplatanie się budownictwa mieszkaniowego z obiektami mieszczącymi różnego typu zakłady przemysłowe i produkcyjne: tkalnie, młyny, garbarnie, wytwórnie produktów chemicznych itp.

Dobrym przykładem takiego stanu rzeczy jest historia posesji dziś położonej przy ul. Młynowej 23. Jej pierwotnymi właścicielami byli przedstawiciele rodziny Ginterów (osiadłych w mieście w poł. XVIII w.) lub Kropiwnickich (mieszczan białostockich). Wchodziła ona w skład większego majątku złożonego z wielu pól ornych rozlokowanych w południowo-zachodniej części ziem przynależnych do miasta Białegostoku. W ostatniej dekadzie XIX w. posesja oznaczona była numerem miejskim 1575b i rozciągała się między ul. Błotnistą (dziś ul. Młynowa) i ul. Piaszczystą (dziś ul. Mazowiecka), granicząc od wschodu z murem starego żydowskiego cmentarza cholerycznego. W 1890 r. stał tu drewniany dom rodziny Jana i Marianny Ostrowskich¹. 28 kwietnia 1898 r. Marianna sprzedała ten majątek mężowi, a w sporządzonym przy tej okazji akcie notarialnym odnotowano istnienie drewnianego parterowego domu na murowanym fundamencie, stojącego zapewne od strony ul. Piaszczystej. Ostrowski zastawił w 1899 r. północną część w Wileńskim Banku Ziemskim niewątpliwie celem pozyskania środków na budowę kolejnych obiektów mieszkalnych od strony ul. Błotnistej. Ale wkrótce, podobnie resztą jak wielu innych kredytobiorców na początku XX w., zaczął mieć problemy ze spłatą zadłużenia, co zakończyło się sekwestrem nieruchomości i licytacją w 1901 r.

Licytację wygrała Bassel Lewin, córka Jankiela Tykockiego, który już w 1897 r. był właścicielem sąsiedniej posesji, gdzie we własnym domu prowadził zakład tkacki². Wyjaśnia to dlaczego 3 grudnia 1902 r. w Grodnie Bassel podarowała ojcu nabytą w 1901 r. działkę. Według aktu darowizny na posesji stały już wówczas trzy domy parterowe - jeden murowany i dwa drewniane³, będące zapewne efektem działalności budowlanej Jana Ostrowskiego.

Dług wynoszący kilka tysięcy rubli stanowił niemałe wyzwanie dla kolejnych właścicieli, toteż w 1906 r. nastąpił następny sekwestr i licytacja, która ze względu na brak nierozstrzygnięcia spowodowała włączenie nieruchomości Jankiela Tykockiego do zasobów Wileńskiego Banku Ziemskiego. Jak wynika z zaświadczenia wydanego przez Zarząd Miejski w styczniu 1907 r., wówczas na posesji stały dwa domy - drewniany parterowy oraz piętrowy dom murowany⁴. Tak więc interesujący nas budynek, początkowo jako piętrowy, powstał najprawdopodobniej staraniem Jankiela Tykockiego między 1902 a 1906 r.

Dopiero 21 grudnia 1908 r. białostocki agent Wileńskiego Banku Ziemskiego, Józef Kumiszczko, sprzedał omawianą nieruchomość, wówczas już przyporządkowaną do numerów 2161 i 2162 przy ul. Błotnistej, Wasyłowi Janowskiemu, białostockiemu notariuszowi w randze radcy stanu. Był on szczególnie aktywny na rynku obrotu nieruchomościami w Białymstoku na początku XX w. W ramach swojej działalności skupował i sprzedawał z zyskiem różne majątki na terenie miasta. Co charakterystyczne, posesja i domy przy ul. Błotnistej pozostały w posiadaniu Janowskiego kilka lat, o czym mógł decydować fakt, że były one źródłem znacznych dochodów z wynajmu mieszkań i lokali. Ale i Janowski nie zdołał spłacić długu ciężącego od 1899 r. na nieruchomości, skoro już w 1910 r. spis właścicieli miejskich majątków odnotował znów bank jako posesjonata działki nr 2161 oraz Janowskiego, władającego sąsiednią działką nr 2162. Majątek znów został wystawiony na publiczną licytację i 22 września 1914 r. nabyli ją małżonkowie Todel i Minka Abramowiczowie, którzy już 25 października tego roku odsprzedali ją Chanie i Esterze Jospze⁵.

Na razie niewiele wiadomo na temat rodziny Jozsype. Estera, z domu Mines, od 1892 r. była żoną pochodzącego z Nowego Dworu Abrama Chaima Jozsype⁶. Według księgi adresowej z 1914 r. Abram prowadził przy ul. Kupieckiej własny zakład stolarski⁷, przejęty następnie przez jego syna, Ch. Jozsype (w 1926 r. przy ul. Giełdowej 16)⁸. W 1913 r. Abram był zastępcą przewodniczącego białostockiego Towarzystwa Kredytowego Stolarzy, Meblarzy i Tapicerów. Mieszkał wówczas jeszcze przy ul. Kupieckiej (w domu Jossema)⁹, a w 1915 r. przy ul. Osorgińskiej (dziś ul. Spółdzielcza). W 1932 r. był członkiem rady nadzorczej Banku Udziałowego Spółdzielczego w Białymstoku¹⁰.

Co ważne, w 1908 r. Janowski nabył murowany dom o dwóch kondygnacjach zbudowany przez Tykockiego, ale już w 1914 r. Abramowiczowie weszli w posiadanie posesji z domem trójkondygnacyjnym. Oznacza to, że między 1908 a 1914 r. doszło do nadbudowy domu o dodatkowe piętro celem zwiększenia liczby wynajmowanych lokali. Zdaje się więc, że sprawcą rozbudowy mógł być Wasyl Janowski.

Pod koniec 1914 r. w domu mieszkali już przedstawiciele rodziny Jozsype: Jankiel i Josel synowie Chonona¹¹. Część lokali wynajmowali: Władysław Woźniakowski, Zelman Zakhejm oraz Mowsza Bengelsdorf¹². Jeden z synów Chonona Jozsype w 1914 r. prowadził zakład wyrobu skór przy ul. Polskiej w domu Bogajewskich¹³.

Po 1919 r. nieruchomości przy ul. Młynowej 23 nadal należała do Chany i Estery Jozsype, co potwierdzono w założonej w 1926 r. księdze hipotecznej tej nieruchomości (nr hip. 1151)¹⁴. Pozostawały one właścicielkami do II wojny światowej, przy czym w 1938 r. Chana podarowała 1/7 praw własności swojej córce, Dwejrze, żonie Lejby Zachariasza (mieszkali po sąsiedzku, przy ul. Młynowej 25¹⁵)¹⁶.

W latach 20. XX w. przy ul. Młynowej 23 działała wykończalnia skór jednego z braci Jozsype¹⁷, a w 1932 r. odnotowano jako właściciela tej garbarni Abrama Jankiela Jozsype, będącego jednocześnie garbarzem uprawnionym przez miejscową Izbę Rzemieślniczą¹⁸. W 1924 r. mieścił się tu sklep mięsny Róży Poznańskiej¹⁹. W 1932/1933 r. mieszkał tu Szyje Segat, walczyk (folusznik) i szewc Mojżesz Grynblat²⁰.

Trójkondygnacyjny dom przy ul. Młynowej 23 przetrwał w stanie nienaruszonym II wojnę światową, ale nie udało się ustalić, co działo się w tym czasie z omawianą nieruchomością. Początkowo majątek został przejęty pod tymczasowy zarząd państwowy jako mienie opuszczone, ale wkrótce prawa własności odzyskał Leon Zachariasz²¹. Później jednak zdecydował się odsprzedać nieruchomość i wyjechać z kraju.

¹ *Spisy mieszkańców Białegostoku z lat 1845-1891*, oprac. W. Wróbel, Białystok 2019, spis 1890/1891, nr 1355-1363.

² Miłakowski, s. 94.

³ APB, Starszy Notariusz Sądu Okręgowego w Grodnie, sygn. 90, k. 282-283.

⁴ APB, Starszy Notariusz Sądu Okręgowego w Grodnie, sygn. 104, k. 409-417.

⁵ APB, Starszy Notariusz Sądu Okręgowego w Grodnie, sygn. 127, k. 468-469.

⁶ APB, Akta stanu cywilnego okręgu bożniczego w Białymstoku, sygn. 145, nr 104.

⁷ 1914, s. 145.

⁸ 1926/1927kap, s. 885.

⁹ 1913, s. 194.

¹⁰ *Księga adresowo-handlowa m. Białegostoku na rok 1932/1933*, oprac. F. Rotmański, Białystok 1932, s. 76.

¹¹ APB, Inspekcja podatkowa miasta Białegostoku i powiatu białostockiego, sygn. 12, nr 2145, 2146.

¹² Tamże, sygn. 12, nr 2147, 2148, 2149.

¹³ 1914, s. 139.

¹⁴ DB 1926, nr 358.

¹⁵ APB, Akta notariusza Z. Gąsiorowskiego w Białymstoku, sygn. 23, nr 1282.

¹⁶ APB, Sąd Okręgowy w Białymstoku. Wydział Hipoteczny, sygn. 338, nr 417.

¹⁷ 1928kap, s. 113; 1930kap, s. 102;

¹⁸ *Księga adresowo-handlowa 1932/1933...*, s. 77, 192.

¹⁹ DB 351 (22 XII 1924)

²⁰ 1932/1933, s. 207, 208.

²¹ APB, Okręgowy Urząd Likwidacyjny w Białymstoku, sygn. 133; tamże, sygn. 757!!!.